

LAUSUNTO 26.9.2018

U 37/2018 vp Valtioneuvoston
kirjelmä eduskunnalle
komission ehdotuksesta
Euroopan parlamentin ja
neuvoston direktiiviksi unionin
oikeuden rikkomisesta
ilmoittavien henkilöiden
suojelusta

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Suomen Journalistiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja toteaa seuraavaa:

Yleisen edun vuoksi yhteiskunnan on syytä luoda tehokkaita menettelytapoja, joilla väärinkäytösten paljastajia suojataan. Ns. whistleblower-direktiivi on tärkeä askel oikeaan suuntaan. Esitystä tulisi kuitenkin vielä kehittää, jotta se todella suojelisi yleistä taloudellista etua, kitkisi korruptiota ja samalla tukisi sananvapautta ja yhteiskunnallista keskustelua kattavasti.

Sananvapauden ydin on yleisön oikeus saada tietoa. Se koskee myös yhteiskunnallisia väärinkäytöksiä tai yleisen edun vastaisia toimia.

Keskeinen ongelma esityksessä on ilmoituskanavien keskinäinen porrastus. Se ei ole omiaan edistämään yleisön tiedonsaantia, vaan päinvastoin voi johtaa väärinkäytösten peittelyyn. Suojan saamiselle on myös määritelty yksityiskohtaisia edellytyksiä, mikä on oikeusvarmuuden ja käytännön elämän kannalta turhan monimutkainen rakennelma. Monimutkaiset säännökset jättävät liikaa tulkinnanvaraa suojan tosiasiallisista edellytyksistä ja väärinkäytösten paljastajalle kohdistuvista seurauksista.

Väärinkäytösten paljastajaa tulee suojata kaikissa tilanteissa, jossa kysymys on yleisen edun vastaisesta toiminnasta. Väärinkäytöksen määritelmän tulee olla laaja ja puuttumiskynnyksen matala. Suojan edellytysten pitää olla oikeudellisesti helposti ennakoitavissa.

Ilmoituskanavien porrastus ja sananvapaus

Väärinkäytöksen paljastaminen saattaa joissain tilanteissa edellyttää mahdollisuutta myös anonyymiin ilmoittamiseen. Vaatimus organisaation sisäisestä ilmoituksesta ei takaa ilmoittajan anonymiteettiä. Se voi myös heikentää Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössäkin laajalti hyväksyttyä journalistin lähdesuojaa.

Saadakseen ehdotuksen mukaisen suojan ilmiantajan tulisi ensisijaisesti käyttää yrityksen sisäisiä ilmoituskanavia ja sen jälkeen viranomaiskanavaa. Julkinen keskustelu olisi mahdollista vasta kun nämä kanavat olisivat osoittautuneet toimimattomiksi. Tämä lisäisi mahdollisuuksia peitellä yleisen edun vastaisia

LAUSUNTO 26.9.2018

laiminlyöntejä, heikentäisi yleisön tiedonsaantia sekä lähdesuojan merkitystä sananvapauden ulottuvuutena.

Euroopan parlamentti on ilmaissut kantanaan (24.10.2017), että yleisöllä on oikeus tietää väärinkäytöksistä. Mikäli yksityiset yritykset voisivat aina ja kaikissa tilanteissa luottaa siihen, ettei tieto sisäisistä väärinkäytöksistä mene organisaation ulkopuolelle, kannustaisi se sopimaan asioita organisaation sisällä. Näin ollen vaatimus sisäisen ilmoituskanavan ensisijaisesta käyttämisestä ei edistä hyvää hallintoa eikä viranomaisvalvontaa, eikä varmista parempia menettelytapoja jatkossa.

Ehdotuksen mukainen ilmoituskanavien hierarkkinen porrastus saattaa siis jopa heikentää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa, Euroopan unionin perusoikeuskirjan 11 artiklassa ja Suomen perustuslain 12 §:ssa turvatun sananvapauden käyttöä.

Muut artiklakohtaiset kommentit

Aineellinen soveltamisala (1 art.) on rajattu vain joihinkin EU-sääntelyn osa-alueisiin. Pilliinpuhaltajien kannalta rajaus luo oikeudellista epävarmuutta, eikä ei edistä väärinkäytösten paljastamista. Ilmoittajia ja heidän tukijoitaan tulisi suojata aihealueesta riippumatta. Esimerkiksi työlainsäädäntö ja työsuojelu tulee lisätä aineelliseen soveltamisalaan.

Esityksessä on asetettu lukuisia suojan edellytyksiä myös viranomaiskanavia käyttävälle (13 art.). Voidaan perustellusti kysyä, onko se tarpeellista. Viranomaisilla on luonnollinen rooli yleisen edun valvojina. Olennaista olisi keskittää viranomaisen voimavarat väärinkäytösten estämiseen ja niiden paljastajien suojaamiseen, eikä käyttää niitä suojan edellytysten tutkimiseen.

Velvoite järjestää väärinkäytösten paljastajille juridista ja taloudellista apua on tervetullut parannus nykytilaan. Vastatoimien kiellon (14 art.) on syytä olla laaja. Vastatoimien kieltoon tulisi kuitenkin lisätä kielto yrittää selvittää ilmoittajan henkilöllisyyttä. Kun tavoitteena on vähentää väärinkäytöksiä, ei ilmoittajan henkilöllisyys ole olennainen kysymys.

Pahantahtoisten tai ilkivaltaisten ilmoitusten lisäsanktioinnin (17 art.) tarpeellisuus voidaan kyseenalaistaa. Turhat tai perusteettomat ilmoituksethan eivät saa suojelua. Nykylainsäädännön lisäksi ei välttämättä ole tarpeen luoda uutta sanktiojärjestelmää. Mm. liikesalaisuuslainsäädäntö turvaa jo nyt yritysten oikeudet edut. Sanktioista ei saa tulla automaatti, jolla on väärinkäytösten paljastamista estävä pelotevaikutus.

SUOMEN JOURNALISTILIITTO – FINLANDS JOURNALISTFÖRBUND RY

Hanne Aho
puheenjohtaja

Tytti Oras
lakimies